

Ved et par anledninger har redaksjonen fått anmodning om å presentere stoff fra speidervirksomheten i området vårt. Spesielt gjelder det 1. Grefsen speidergruppe. Vi har derfor bedt Arild Hartvedt, som var leder av denne gruppen i mange år, fortelle litt av historien.

«1. Grefsen»

Speidervirksomheten hadde allerede eksistert på Kjelsås i noen år da det ble etablert en speidertropp på Grefsen i 1924. Det var lærer Kjellberg ved Grefsen skole som tok initiativet. Han var speiderleder på Kjelsås og ønsket rekruttering til den troppen han selv ledet. Men da det meldte seg 60 aspiranter, skjønte han at det burde etableres en egen tropp på Grefsen. Han tok kontakt med troppsfører Fangell i 7. Oslo og sekretær Lykken i Norsk Speiderguttforbund. De fikk en av kollegaene til Kjellberg på Grefsen skole, Jørgen Fennefoss, til å lede den nye troppen. Som stiftere må regnes Fangell, Kjellberg og Fennefoss.

Av Arild Hartvedt

DEN FØRSTE TIDEN

Konstitueringen fant sted 8. mars 1924 i den tidligere «Skomarkkjelleren» på Grefsen skole. Den lå i den trebygningen som ligger nærmest overlærerboligen og skulle bli samlingsstedet i mange år, helt til lokalet ble tatt i bruk som skolens matsal i 1948. For leie av lokalet måtte man de første årene betale en viss sum til lys, brensel og vask av lokalet, men dette ble senere frafalt, da Aker skolestyre fant speidervirksomheten svært verdifull.

I 1929 satte man i gang arbeidet med å gjøre «Hulen», som lokalet ble kalt, så trivelig som mulig. Det ble, under ledelse av en speiderfar, snekret bord, benker og stoler samt skap og kasser for speiderutstyret. En venn av Fennefoss, ingeniør Pedersen, malte «fresker» med speidermotiver over en hel veggflate. Disse «freskene» eksisterte for øvrig så sent som på 50-tallet, og huskes fremdeles av en del tidligere elever. Vegger og tak ble malt, og gardiner ble sydd, slik at lokalet ikke var til å kjenne igjen i sine lyse, vennlige farger.

Under krigen ble virksomheten nedlagt og lokalene benyttet som tilfluktsrom, vinduene barrikeret og lokalet fylt opp med madrasser og annet utstyr. Vi fikk lokalet tilbake i en kort periode etter krigen, men måtte altså flytte ut i 1948 og benytte vanlige klasserom til møtevirksomheten.

For å skaffe troppen komplett leirutstyr, ble det innøvd et leirbåltablå «Ved ulvebålet». Det ble en knallsuksess og skaffet et solid grunnfond. Åtte militærtelt og diverse kokeutstyr var resultatet, og den første leir kunne holdes på Søndre Sandøy

på Hvaler i 1925. Denne lune leirplassen ut mot Skagerrak vendte vi tilbake til i årene som fulgte. Det var favorittplassen. Oversikten viser hele fem troppsleire før krigen. En annen leirplass som ble benyttet flere ganger, lå ved sørenden av Sandvatn i Vidalen. Der vil jeg påstå å ha hørt bjørneskrik ved en anledning. Også Bustevollen inne på åsene mellom Hadeland og Hurdal ble ofte benyttet i de senere årene. Ellers deltok vi ofte på landsleire og kretsleire.

Mine første speiderminner er fra Sandvatn i 1938. Vi hadde et praktfullt vær. Ledelsen hadde en avtale med en bonde i Sokna om frakt av mat,

men han ble opptatt med høyberging og kom ikke. Etter hvert gikk vi tomme for mat, og en ettermiddag ble noen av de største guttene sendt av gårde til bygda for å proviantere. Min patrulje hadde spist opp alt vi hadde, men heldigvis hadde jeg en eldre bror som var leder i en av de andre patruljene, og som stakk til meg sin siste brødsalk. Sjelden har vel noe smakt så godt som den skalken. Morgenen etter kom gamlegutta tilbake fra bygda med fulle sekker.

Den elskelige lærer Fennefoss, som ledet troppen de første ti årene, var svært musikkinteressert, og det ble sunget mange

UKJENT/PRIVAT

Jørgen Fennefoss, 1951.

speidersanger ved leirbålene og andre steder. Vi fikk vår egen troppssang som gikk på melodien «Anchors away»:

Her kommer troppen vår, fremad vi går.
Nå første Grefsens gutter under liljen fast seg slutter.
Brorskapet binder oss, sammen vi står.
Når alle gjør sitt beste, vet vi at vi største toppen når.

Her kommer troppen vår, fremad vi går.
Skal vi nå stadig lenger, da vi mot og vilje trenger.
La sangen tone frem, smilet ditt vis.
Vår, sommer, høst og vinter lever vi på ekte speidervis.

I 1935 overtok Bernhard Müller som troppssjef. Han ble senere sjef for speidere i hele landet, noe vi var svært stolte av. I 1945 overtok Jens Høye, og fra 1948 til 1960 var undertegnede leder av troppen. Da overtok min bror Trygve, inntil Nils Tolleshaug ble leder fra 1976 og fram til 1985, da virksomheten opphørte.

Etter krigen var det i en kort periode hele fem speidertropper på Grefsen, og vår tropp fikk navnet 1. Grefsen. Kartoteket viser at fra starten i 1924 og fram til 1961 hadde det vært 410 speidere innom troppen i kortere eller lengre tid. Det er selvsagt umulig å nevne alle, men enkelte familier satte sitt preg på troppen.

Fra den aller første tiden kan nevnes Arne og Odd Redse. Senere i 1930-årene Odd, Ditmar og Lyder Kahrs samt Trond og Ole Herman Walberg. I perioden før og etter krigen også Øystein, Arild, Trygve og Dagfinn Hartvedt.

ETTERKRIGSTIDEN

Jens Høye var ved frigjøringen nestleder for sanitetstroppen som Milorg hadde rekruttert fra Grefsen, Kjelsås og Nydalen.

I kartoteket finnes forøvrig også mange andre navn fra motstandsarbeidet under krigen. Da troppen skulle delta på landsleiren i Mandal i 1948 hadde Jens Høye beordret alle som skulle delta opp til Trollvann for en prøveoppsetting av leirutstyret. Alle eventualiteter skulle prøves ut, og han røsket i alt utstyret mens han utbrøt: «Det kan blåse kraftig i Mandal». Det var vel disse egenskapene som gjorde at han lenge var blitt tiltrodd krevende lederoppgaver.

Virksomheten var stor med mange flotte sommerleire, og ellers i året turer og konkurranser i skog og mark. Hjemmeom-

Troppen samlet foran teltene en gang omkring 1960. Lederne hadde fått alpeluer. Bak (f.v.) Arild Hartvedt, Kjell Kopseng, Terje Hansen, Stein Borrebæk, Odd Geiran, Fritz Novacki, Nils Tolleshaug og Trygve Hartvedt. Det er sikkert mange som også kjenner igjen de 25 guttene foran.

UKJENT/PRIVAT

Bernhard Müller, troppssjef i årene 1935 – 1945, senere speidersjef for hele landet.

UKJENT/PRIVAT

Jens Høye, troppssjef i årene 1945 – 1948, tidligere nestleder i Milorgs sanitetstropp 13 120.

UKJENT/PRIVAT

rådet vårt var Lillomarka, og jeg er sikker på at takket være speidervirksomheten kjenner mange av dem som er vokst opp på Grefsen denne marka som sin egen bukselomme. Men den flotteste troppsturen vi hadde var en sykkeltur i Rondane og Gudbrandsdalen i 1950. Det tror jeg alle deltakerne kan skrive under på.

Å ta ferdighetsmerker var en prioritert sak. Livredningsmerket og førstehjelpsmerket var kanskje de gjeveste. 3. grads-, 2. grads- og 1. gradsmerke (for

de aller ivrigste), var også svært viktige. Det var ganske krevende å ta 1. graden. Det kulminerte med ett døgnshaik på egenhånd i ukjent terreng med overnatting under åpen himmel.

Det var spennende å være speider. Vi i ledelsen la opp til nattmanøvrer og øvelser av forskjellige slag. Jeg husker spesielt en hendelse fra sommerleiren i 1959, som også denne gang var lagt til Sandvatn i Vidalen. De eldste guttene hadde planlagt en nattmanøver. Det var i den tiden de første satellittene hadde begynt å sveve rundt kloden. Historien gikk ut på at en satellitt var kommet ut av kurs og var på vei mot Norge. Med en reisradio og en radiosender kunne vi «følge med» på ferden. Stemningen rundt leirbålet ved stranda ble mer og mer intens etter som satellitten nærmet seg vårt område. Kontakten ble plutselig brutt og vi så et stort flammehav langt oppe i fjellet. Dermed var redningsaksjonen i gang. For å hindre radioaktivitet, ble vannspann fylt opp, lykter tent og patruljene forsvant inn i skogen. Dessverre (eller skal vi i ettertid kanskje si heldigvis) begynte det å regne, og ekspedisjonen ble avbrutt, til mange av småguttas store lettelse. De ble orientert og tuslet tilbake til leiren, men det var de store gutta som hadde tent bålet oppe i fjellet, som senere måtte hente vannspannene.

EGET HUS

De første årene etter krigen var vi sterkt opptatt av å skaffe oss eget hus. Det ble arrangert basarer og dugnader i distriktet. I mellomtiden ble patruljemøtene arrangert i hjemmene, og til troppsmøtene fikk vi låne speiderhuset til 2. Grefsen. Det var en tropp som hadde sitt utspring i troppen vår og som rekrutterte fra disenområdet. Alf Nygaard var troppssjef og byggmester. Han og John «Joppa» Pettersen hadde like etter krigen greid å sette opp et enkelt lite hus i Disenveien, som også vi i «modertroppen» fikk benytte inntil vi fikk vårt eget hus, «Speidere og Barn», bak den tidligere brannstasjonen. Det skjedde i samarbeid med Øvre Grefsen Husmorlag, og det var barnehage i første etasje. Kjellerlokalene delte vi med 5. Grefsen, en KFUM-tropp som startet like etter krigen. Ved større samlinger benyttet vi barnehagelokalene.

ROVERPATRULJEN

Vi var en av de første troppene som opprettet roverpatrulje for de guttene som ble for gamle for vanlig speiderarbeid. Det skjedde i 1930, og patruljen hadde en rekke fine arbeidsår før krigen under ledelse av Sigurd Kasbom, og senere Sverre Kaalfloth. Etter krigen ble arbeidet gjenopptatt, og spesielt under ledelse av Bjørn Hammer på slutten av 1950-tallet og begynnelsen av 1960-tallet var det stor aktivitet.

ULVEFLOKKEN

Det ble opprettet ulveflokk i 1945, noe som ga mange kvalifiserte aspiranter til selve

Artikkelforfatteren på leir i Rondane i 1950.

TOR LANGSET/PRIVAT

Ulveledere samlet i festlig lag. Fra venstre: Jane Rødland, Trygve Hartvedt, Liv Borgen og Turid Skarning. Det var alltid latter og moro der Trygve var.

UKJENT/PRIVAT

speiderarbeidet. Da var vi ikke bare en tropp, men en komplett gruppe og kunne kalle oss 1. Grefsen speidergruppe. Bjørn Hammer var den første som gikk alle gradene fra ulvunge til godkjent leder. Liv Borgen var den første ulvelederen. Deretter fulgte i tur og orden min bror Trygve, Jane Rødland, Turid Skarning og Jorunn Nilsen. Ulveflokket gikk inn i 1958.

MØDREFORENINGEN

Mødreforeningen var i alle år en viktig støttespiller. Den startet i 1929 og holdt på fram til krigsutbruddet, hele tiden under ledelse av poståpneren i Storoveien, fru Christensen. Det ble sydd komplett leirutstyr med håndklær, kokkeuniformer, kluter etc. samt duker og flagg med speiderliljer og mye annet. Man kan si at mødreforeningen arbeidet for troppens økonomiske og ma-

terielle velbefinnende, men den viktigste støtten for lederne var likevel vissheten om at foreldrene var interessert i speiderarbeidet. I et brev til troppen 27. september 1940 meddeler foreningen at den legger ned sitt virke på grunn av krigen og de usikre forhold. Dette var et viktig signal på den tiden.

Etter krigen startet arbeidet i mødreforeningen opp igjen med samme formål, men nå med min mor, Mary Hartvedt, som leder. Det var et verv hun hadde helt til mødreforeningen ble nedlagt, faktisk som det siste elementet i det som engang utgjorde 1. Grefsen speidergruppe. Da hadde alderen tatt ut sitt for de flotte kvinnene.

RITUALER

Det er selvsagt mange ritualer i den type organisasjon som speiderbevegelsen er. De ble fastlagt sentralt av Norsk Speiderguttforbund (nå Norsk Speiderforbund). Det vil ta for mye plass å komme nærmere inn på dette her, men de er knyttet til Speiderloven, og alle som kjenner den vet at den står for «hel ved».

AVSLUTNING

I dag ser det ut til at samfunnet ikke i samme grad som tidligere etterspør de verdiene som speiderbevegelsen står for. I hvert fall er det ikke lenger samme fart i speiderarbeidet som tidligere, verken her på Grefsen eller andre steder. Typisk er det at speiderhytta til 2. Grefsen i Disenveien ble revet i vår, men selv sitter jeg igjen med mange gode minner etter utallige timers arbeid med ungdom i den mest kritiske fasen av livet. Både min bror, Trygve, og jeg har fått mange bekreftelser fra tidligere speidere på at det vi gjorde var verdifullt.

Etterskrift

Arild Hartvedt har gitt Historielaget notater og annet kildemateriale som oppbevares i vårt arkiv. Kopier kan utleveres på anmodning.